

פרפראות

פאר

**עשי"ת, פרשת וילך,
יום כיפור, פרשת האזינו,
תשע"ז**

מפתח ענינים עשי"ת עמוד ב

מפתח ענינים פרשת וילך עמוד ה

מפתח ענינים יום כפור עמוד יב

מפתח ענינים פרשת האזינו עמוד כג

אז אתם הבו גודל לאלקיננו, שלא תקראו אותו
 "קל" שהוא שם משותף בשמכם ישראל,

אלא לגודלו תקראו אותו מלך, כי הוא אז
 מלך על כל הארץ לדונם אז, ובעי אפוי
 רחמים, ולא כמבקש משותף,

ועד"ז יש לכוון קרא (ישעיהו ה' ט"ז), "ויגבה ה'
 צבאות במשפט והקל הקדוש נקדש בצדקה,
 עכ"ז המהרש"א. כלומר, שבעשיית יש
 להגביהה השם קל לשם מלך

בירור בדברי המהרש"א שכתב יש לכוון קרא ויגבה

איתא בגמרא (ברכות דף יב עמוד ב), ואמר רבה
 בר חיננא סבא משמיה דרב: כל השנה כולה
 אדם מתפלל הקל הקדוש, מלך אוהב צדקה
 ומשפט, חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה
 ויום הכפורים שמתפלל המלך הקדוש והמלך
 המשפט.

ורבי אלעזר אמר: אפילו אמר הקל הקדוש -
 יצא, שנאמר (ישעיהו ה' ט"ז), ויגבה ה' צבאות
 במשפט והקל הקדוש נקדש בצדקה. אימתי
 ויגבה ה' צבאות במשפט - אלו עשרה ימים
 שמראש השנה ועד יום הכפורים, וקאמר הקל
 הקדוש.

מבואר א"כ שמהכתוב ויגבה ה' וגוי ילפינן
 שבעשיית גם אם אמר הקל הקדוש יצא,

א"כ איך אמר המהרש"א כי יש לכוון בקרא
 "ויגבה ה'" שבעשיית יש לומר המלך הקדוש,
 ולא הקל הקדוש

אלא צ"ל כי כוונת המהרש"א היא למסקנת
 הגמרא כדלהלן, מאי הוה עלה? אמר רב
 יוסף: הקל הקדוש ומלך אוהב צדקה ומשפט;

רבה אמר: המלך הקדוש והמלך המשפט.
 והלכתא כרבה. שאם אמר הקל הקדוש לא
 יצא אפילו בדיעבד,

בשם מלך יש לרמז על היותו קרוב

יש לומר בדרך רמז, כי השם מלך הם אותיות
 מ' ל' ד' שהם בסדר יורד, וכאן רמז כי השם
 יורד ומתקרב אלינו, וזהו בהיותו קרוב.

* * * * *

מפתח ענינים עשיית

עמוד ב

למה בעשיית נקרא הקב"ה מלך ולא קל,
 דברי המהרש"א

עמוד ג

אחת שאלתי ודין דברים שבין הקב"ה לדוד
 המלך

בענין קיום מצוות על מנת לקבל פרס ושלא
 ע"מ לק"פ דרך המהר"ל ודרך המהרש"א

עמוד ד

בראש השנה יש לבקש רק בקשה אחת

ביאור סלח נא כגודל חסדך וכאשר נשאת,
 ויאמר ה' סלחתי כדבריך

* * * * *

למה בעשיית נקרא הקב"ה מלך ולא קל, דברי המהרש"א

ביאור הגמרא בסתירה בין הפסוקים

איתא בגמרא (יבמות מ"ט ב'), כתיב (דברים ד' ז')
 מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו, (כלומר תמיד)

וכתיב (ישעיהו פרק נ"ה ו') "דרשו ה' בהמצאו
 קראהו בהיותו קרוב",

אלא, "בכל קראנו אליו", הא בציבור

"דרשו ה' בהמצאו" - הא ביחיד,

ויחיד אימת, אמר רב נחמן אמר רבה בר
 אבוה, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה
 ליום הכפורים. ע"כ,

ביאור המהרש"א שבעשיית יש לקרוא מלך ולא קל

כתב המהרש"א (יבמות מ"ט ב' ד"ה משה), עד"ז
 יש לפרש קרא (דברים ל"ב ג') "כי שם ה' אקרא
 הבו גודל לאלוקינו",

ר"ל, בזמן דאף היחיד קורא ה', כדכתיב כי
 שם ה' אקרא, בלשון יחיד, דהיינו בעשרה
 הימים,

אחת שאלתי ודין ודברים שבין הקב"ה לדוד המלך

איתא במדרש, (שוחר טוב תהלים מזמור כז, ילקוט שמעוני תהלים - פרק כז - רמז תשו) **כתיב** (תהלים פרק כ"ז די) "**אחת שאלתי**". אמר לו הקב"ה,

בתחלה אתה אומר, "אחת שאלתי, שבתי בבית ה'", וחזרת ואמרת, לחזות בנועם ה', ולבקר בהיכלו,

אמר לפניו, רבש"ע, ממך למדתי, לא יהא העבד שוה לרבו. בתחלה לא באת עלי רק באחת, שנאמר (דברים י"ב) "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך **כי אם ליראה**"

ואחר כך, פתחת עלינו במצוות הרבה, שנאמר ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו וגו'. הוי, דיו לעבד שיהא כרבו,

ביאור בדברי הקב"ה שביראה אחת כראוי וכהוגן זוכה לעוה"ב

במה שאמרה תורה, "כי אם ליראה", גילה הקב"ה דעתו שבקיום מצוה אחת בשלימות הראוי זוכה לחיי העולם הבא, כפי שמבאר הרמב"ם את ה**כתוב** (ישעיהו פרק מב כא) "**ידוד חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר**",

כתב הרמב"ם (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת מכות סוף פרק ג), מיסודות האמונה בתורה, שאם קיים האדם מצוה משלש עשרה ושש מאות מצוות כראוי וכהוגן ולא שתף עמה מטרה ממטרות העולם הזה כלל, אלא עשאה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך, הרי הוא זוכה בה לחיי העולם הבא,

לכן אמר ר' חנניה, כי מחמת רבוי המצוות, אי אפשר **שלא יעשה האדם אחת** בכל ימי חייו בשלימות ויזכה להשארות הנפש ע"י אותו המעשה. וממה שמורה על היסוד הזה שאלת ר' חנניה בן תרדיון (ע"ז י"ז) מה אני לחיי העולם הבא, וענהו העונה כלום בא לידך **מעשה**, כלומר האם נזדמן לך עשיית מצוה ראוי, ענה לו שנזדמנה לו מצות צדקה בתכלית השלמות האפשרית, וזכה בה לחיי העולם הבא. ופירוש הפסוק ה' חפץ לצדק את ישראל, למען כן יגדיל תורה ויאדיר.

דוד המלך ע"ה שאמר ממך למדתי דעת אחרת היתה עמו

כתיב (תהלים קי"ט קו) "נשבעתי ואקימה לשמר משפטי צדקך" וביארו הבוארים בעם, כי דוד המלך ביקש לזרז עצמו לשמור מצוותיו, ובודאי רצה דוד המלך לקיים בשבועתו כל מצוה ומצוה בשלימות הראוי,

ואין די לו בקיום מצוה אחת כראוי וכהוגן כדי שיזכה בה לחיי העולם הבא,

לפיכך אמר לו לקב"ה **ממך למדתי**. בתחלה לא באת עלי רק באחת, ואחר כך, פתחת עלינו במצוות הרבה, לפי שדעתו של דהע"ה היתה שכולם שוים לקיום, אך הקב"ה ברוב רחמיו מוכן לקבל גם את המקיים מצוה אחת כראוי וכהוגן ולזכותו בכך לחיי העולם הבא,

לפיכך אמר, "כי אם" כלומר, די באחת מהנה אשר תעשינה כראוי, אך דהע"ה לא הבין כך בדבריו, ולפיכך השווה עצמו ואמר ממך למדתי לפתוח באחת ולבקש הרבה,

ולמה לא גילה אותו הקב"ה, לבאר כונתו שדי באחת אשר תעשינה כראוי, אלא, כדי שלא לבוא להקל לדוד המלך ע"ה בשבועתו שנשבע, ולפתוח לו פתח המקיל על קבלתו בשבועה לקיים כל המצוות כראוי בשלימות.

* * * * *

בענין קיום מצוות על מנת לקבל פרס ושלא ע"מ לק"פ דרך המהר"ל ודרך המהרש"א

מהר"ל חידושי אגדות ר"ה דף ב' עיין שם,

מהרש"א חידושי אגדות ע"ז דף י"ט ע"א עיי"ש,

עוד חזון למועד הבאת דבריהם.

* * * * *

"מאת ה'", פירוש, שכל דבר ודבר אדע שהוא
 "מאת ה'", וז"ש הכתוב "אחת שאלתי, מאת
 ד'".

* * * * *

ביאור סלח נא כגודל חסדך וכאשר נשאת, ויאמר ה' סלחתי כדבריך

כתיב (במדבר יד יט) "סלח נא לעון העם הזה
 כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים
 ועד הנה, ויאמר ה' סלחתי כדברך" בתרגום
 ביאר "כגדל חסדך" "כסגיאות טובתך",
 פירוש כגודל טובתך,

מבואר, שמשו רבינו ביקש מהקב"ה שיסלח
 לעם הזה בגודל טובו,

בכאן מצינו את גודל טובו של הקב"ה כאשר נשא את העם ממצרים

כתיב (שמות יט ד') "אתם ראיתם אשר עשיתי
 למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא
 אתכם אלי"

כתיב (דברים ל"ב י"א) "כנשר יעיר קנו על
 גוזליו ירחף יפרש כנפיו יקחהו ישאהו על
 אברתו"

כתב רש"י, נהגם ברחמים ובחמלה כנשר הזה
 רחמני על בניו

בקשת מש"ר שהקב"ה יסלח לישראל ברחמים כמו בשעה שנשא את העם ממצרים,

בכך אפשר לפרש "סלח נא לעון העם הזה,
 כגדל חסדך כאשר נשאתה לעם הזה
ממצרים", משה רבינו ביקש שהקב"ה יסלח
 לעם ישראל ברחמיו וברוב טובו, כמו בשעה
 שנשא את העם ממצרים, שנשאם על כנפי
 נשרים, משום שהנשר הוא הרחמן ביותר על
 צאצאיו,

ואמר לו הקב"ה **סלחתי כדבריך**, פירוש, כמו
 שבקשת.

* * * * *

בראש השנה יש לבקש רק בקשה אחת מהתפארת שלמה

כתיב (תהלים כ"ז ד') "אחת שאלתי מאת ד'
 אותה אבקש שבתני בבית ד' כל ימי חיי לחזות
 בנועם ד' ולבקר בהיכלו",

כתב בספר תפארת שלמה (מועדים ראש השנה
 ד"ה אחת שאלתי), יבואר עפ"י **מה דאי'** (ב"מ
 ק"ו ע"א) אמר לי (בעל השדה לחוכר) זרעה חיטין
 וזרעה שעורין וכו', מסתברא דמצי למימר לי
 (בעל השדה לחוכר) אי זרעתה חיטין, הוי מקיים
 בי (איוב כ"ב כ"ח) **"ותגזר אומר ויקם לד"**.
 (ובעל השדה יכול לנכות מהשכירות),

פרש"י שלא בקש מן היוצר בתחלת השנה
 שיצליח **בשעורים** אלא **בחיטין**,

כתבו התוס' (ב"מ ק"ו ע"א בסוף ד"ה לניסא)
 והא דקאמר לעיל הוה מקיים בי **ותגזר אומר**
 לפי שהתפלל על מין אחד של חיטין **עכ"ל**
התוס' עיי"ש,

וכתב התפארת שלמה, לפי דברי התוס', כי
 בר"ה לא שייך להתפלל רק על דבר אחד
 פרטי. אי"כ העצה לזה שיבחר האדם לעצמו
 דרך אשר ישכון בו אור הצלחתו בכל הענינים
 הנצרכים לו כאשר יתפלל האדם על עבדות
 השם ויראת שמים, כי אז לא תחסר כל בה
 כמ"ש אין מחסור ליראיו וכמ"ש (תהלים קכ"ח
 א') "אשרי כל ירא ד' ההולך בדרכיו" ומסיים
 יגיע כפיך כי תאכל וכו' בניך כשתילי זיתים
 וכו'.

וז"פ הכתוב שהתחנונו "אחת שאלתי מאת
 ד'", אם אמנם כי צריך אני לבקש הצלחה
 בר"ה **על דבר אחד**. אותה אבקש, "שבתני
 בבית ד' כל ימי חיי" ואז ממילא ימלא כל
 משאלות לבי לטובה בכל הענינים כנ"ל, **עכ"ל**
התפארת שלמה,

ביאור הכתוב אחת שאלתי מאת ה'

לפי דברי התפארת שלמה, כי לא שייך
 להתפלל רק על דבר אחד פרטי,

אפשר לפרש, "אחת שאלתי" כלומר, אם
 אני יכול לשאול שאלה אחת בלבד, אז תהיה
 שאלתי האחת,

מפתח ענינים פרשת וילךעמוד ה

הנהגת יהושע את העם לדעת הקב"ה, הנהגת יהושע את העם לדעת משה רבנו

עמוד ו

בסמוך לגמרה של תורה שבכתב כתב ההכנה לתורה שבע"פ

שכרם של מביאי הקטנים ע"ד עקידת יצחק וע"ד בן יהוידע

עמוד ז

ביאור הבן יהוידע עפ"י הזוהר הקדוש הנשים שאינם מבינות מה טעם יש בבואם לשמוע

ביאור במה שאמר ר' יהושע בן חנניה מרגלית אחת היתה לי בידכם

עמוד ח

הדברים הנוראים בדין ודברים שבין הקב"ה למשה רבינו בשעה שהי"ל לבוא מן העולם

עמוד ט

ביאור מה שדימה האהבה למיתה ומה שפירש שלמה בדברי משה

ביאור איך נתקשה השמש כנגד משה רבינו ביום מותו

טענת השמש שאין שתי מלכים משמשים בכתר אחד

כתב הרמב"ם, מי שאלוקיו בקרבו לא יגע בו רע כל עיקר

עמוד י

ביאור במה שקיבל מש"ר שכר על מה שלא עשה יותר מעל מה שעשה

עמוד יב

הכתוב אשרי האיש וגוי במצוותיו חפץ וגוי יש לכוון למשה רבינו

הנהגת יהושע את העם לדעת הקב"ה
הנהגת יהושע את העם לדעת מש"ר

כתיב (דברים ל"א ז') "ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה **תבוא** את העם הזה",

כתיב (דברים ל"א כ"ג) "ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה **תביא**",

כתב רש"י, משה אמר ליהושע, "כי אתה **תבוא** את העם הזה", זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועצתן, אבל הקב"ה אמר ליהושע, "כי אתה **תביא**" על כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדן, דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור,

איתא בגמרא (סנהדרין ח' א'), **כתיב** כי אתה תבוא, (משמע, גם אתה כאחד מהן, רש"י), **וכתיב** כי אתה תביא, (משמע לשון שררה נוהג עליהן, רש"י), **אמר רבי יוחנן** אמר לו משה ליהושע אתה והזקנים שבדור עמהם, (על פיהם עשה מעשה ולא תשתרר עליהם, רש"י) אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה תביא, טול מקל והך על קדקדם, דבר (מנהיג, רש"י) אחד לדור, ואין שני דברין לדור,

ביאור למה היתה שונה דעת הקב"ה מדעתו של משה רבינו,

אפשר לבאר, עפ"י מה **דאיתא בגמרא** (בבא בתרא ע"ה ע"א) זקנים שבאותו הדור אמרו, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה, ע"כ,

ומכיון וידע משה, כי הזקנים שבאותו הדור, לא יקבלו את הנהגת יהושע כפי שקיבלו את הנהגתו, לפיכך אמר לו משה ליהושע אתה והזקנים שבדור עמהם, (על פיהם עשה מעשה ולא תשתרר עליהם, רש"י)

אך הקב"ה דעת אחרת היתה עמו, ולא קיבל את דעת הזקנים, כדאיתא בגמרא (סנהדרין ק"י א') כל המתרעם על רבו כאילו מתרעם על השכינה, כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר שכינה, ולכן אמר ליהושע, טול מקל והך על קדקדם, דבר (מנהיג) אחד לדור ואין שני דברין לדור, כדאיתא בגמרא, (ראש השנה כ"ה ע"ב), יפתח בדורו כשמואל בדורו.

בסמוך לגמרה של תורה שבכתב כתב ההכנה לתורה שבע"פ

כתיב (דברים ל"א ט) "ויכתב משה את התורה הזאת, ויתנה אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית ה' ואל כל זקני ישראל"

כתב רש"י (דברים ל"א ט) ויכתוב משה וגו' ויתנה - כשנגמרה כולה נתנה לבני שבטו,

כתיב (דברים ל"א י"ח) "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים"

אחר שנגמר תורה שבכתב הכין הקב"ה דרכה של קבלת תורה שבע"פ

איתא בגמרא (חולין קל"ט ב') אסתר מן התורה מנין, שנאמר (דברים ל"א י"ח) "ואנכי הסתר אסתיר",

כתב המהרש"א (חולין דף קל"ט ב' ד"ה משה מן התורה), ואמר, אסתר מן התורה מנין שהוא עיקר שמה, ואמר, "ואנכי הסתר אסתיר",

ע"ש שבימיה נתקיים מקרא זה, שאמר הקדוש ברוך הוא, "אסתיר" לפי שרחקו והסתירו ישראל עצמם מדבור אנכי,

איתא בגמרא (שבת פ"ח א'), אמר רבא, אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש, מאהבת הנס, ואמרו, כי הדר קיבלוה הוא על תורה שבע"פ,

מבואר א"כ, שלאחר שגמר משה רבנו לכתוב את התורה כולה ונתנה לבני שבטו, אז החל הקב"ה להכין דרכה של קבלת תורה שבע"פ שקיבלו מאהבת הנס, לאחר שהסתיר הקב"ה פניו מהם, כנ"ל.

* * * * *

שכרם של מביאי הקטנים ע"ד עקידת יצחק וע"ד בן יהוידע

כתיב (דברים ל"א י"ב) "הקהל את העם האנשים והנשים והטף",

איתא בגמרא (חגיגה ג' א'), שבת של מי היתה, שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה, ובמה היתה הגדה היום, אמרו לו בפרשת הקהל, ומה דרש בה, הקהל את העם האנשים והנשים והטף, אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן,

השכר ע"ד עקידת יצחק הוא ההרגל שבקטנות

בספר עקידת יצחק (סוף שער ק"ב, עמוד קל"ג ע"א) כתב, ליתן שכר למביאיהן, ועל הטף אמר, (דברים ל"א י"ג) "ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה'",

בבואם בימים שתחול עליהם חובת שמירת המצות וקיומם, וכבר תקל משא האבות וטרחם המוטל עליהם להביאם בעול מלכות שמים, במה שקדם להם מההרגל בקטנותם לבא, כי בבואם לשמוע בזמן ההוא הנכבד, מפי מלך ישראל, ובזמן המוכן מכל הצדדים, כנזכר, וממה שיראו מקבלת הכל את דברי התורה בסבר פנים יפות, יתרשם בהם רושם חזק ליראה את ה' בבוא זמן חיובם, אשר בזה יקבלו האבות המחוייבים להביאם אל זאת היראה, תועלת גדול בקלות הטורח, עכ"ל,

ביאור הענין בספר בן יהוידע בדרך הלצה

בספר בן יהוידע, (חגיגה ג' ע"א) כתב, כדי ליתן שכר למביאייהן. נראה לי דרך הלצה, כיון דהבאים רבים, ודחיק להם המקום, ודאי המביא את בנו הקטן מוכרח שיושיבו בחיקו, שאין מקום פנוי, וא"כ האבות נדחקים מאד שיש להם צער בישיבתם שהיא בדוחק, וגם בניהם בחיקם, ולכן יש להם שכר יותר **דלפום צערא אגרא**, וכן אמרו בגמרא (ברכות ו' ב') **אגרא דכלה דוחקא**. עכ"ל,

לימוד זכות על מביאייהם על שלא למדו כל צרכם

ועוד כתב בספר בן יהוידע, אפשר לפרש, ליתן שכר למביאייהם, דהקטנים בטבעם יפריעו את האנשים שבאים ללמוד, ובזה יהיה לימוד זכות על מביאייהם על שלא למדו כל צרכם, מכיון והקטנים הפריעו להם, **ויפטרו מהדין על ביטול תורה**, עכ"ד,

הדברים נראין ביותר משום שנאמר ע"י ראב"ע

אפשר לומר, כי הדברים נראין ביותר, מכיון דמאמר **ליתן שכר למביאיהם** נאמר על ידי רבי אלעזר בן עזריה, ומצינו בראב"ע שאמר בגמרא עירובין (ס"ד ע"ב), אמר רב ששת משום **רבי אלעזר בן עזריה**, יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, מאי יכולני לפטור מדין תפלה,

ואפשר לומר, עפ"י פירוש הבן יהודע, שגם מדין ביטול תורה היה מבקש כאן לפטרם מן הדין, וזהו כוונתו, לתן שכר למביאיהם, **שיהיו פטורים מן הדין של ביטול תורה.**

* * * * *

ביאור הבן יהודע עפ"י הזוהר
הקדוש הנשים שאינם מבינות מה
טעם יש בבואם לשמוע

קושיית הבן יהודע מה התועלת בשמיעתו

בספר בניהו בן יהודע (חגיגה דף ג/א) כתב, נשים באות לשמוע טף למה באים. קשה, ממה נפשך אם נשים מבינות הדרשה, נמצא הן בכלל האנשים שבאין ללמוד, ואם אינן מבינות א"כ גם על הנשים יש לשאול למה באות, **דשמיעה בלי הבנה מה תועלת יש בה.**

וביאר הבן יהודע תועלת הנשים בשמיעתו עפ"י
דברי הזוה"ק

ונראה לי בס"ד, דשמיעה לנשים אף על פי שאינן מבינות הדברים **יש להן בה תועלת**,

דאיתא בזוהר הקדוש פרשת שלח לך, שראה אותו צדיק היכלות בגן עדן שיושבות שם הנשים דוקא, ושם משתדלות הנשים בפקודי אורייתא ובטעמייהו, וחקרנו שם מנין לנשים בגן עדן השגה בעסק התורה, מאחר שבעולם הזה אין עוסקות בתורה כלל,

וביארנו שם, כי בהיותם בעולם הזה ששומעות דברי תורה מאנשים הלומדין או מחכם הדורש בציבור, אף על פי שאינן מבינות, נשמתן קולטת אותם דברי תורה ואז בכח אותה הקליטה שקלטה נפשן, אז כשילכו לגן עדן ששם נפשן מתלבשת בגוף רוחני בדיוקנא דהווי בהאי עלמא כנוצר, אז יתעורר כח אותה

הקליטה בדברי תורה בנפשן, ותעסוקנה בדברי תורה בגן עדן, ונמצא השמועה בדברי תורה בעולם הזה אף על פי שאינן מבינות בדברים יש בה תועלת, שתקלוט הנפש אותם דברי תורה, וכשיהיו בגן עדן יצאו אותם דברי תורה מן הכח לפועל, וילמדו שם בדברי תורה לימוד גלוי,

וכל זה התועלת, היא בנשים שמטות אונן לדברי תורה ששומעות בעולם הזה, אך הטף הבאים לדרשה אין מטין אונן לדברי תורה אלא דעתם ולבם פונה לדברים חיצוניים, כאשר יזדמן בראייתם שרואין בהיותם שם, ועל ידי כך אין נפשן קולטת מדברי תורה כלום, ולכן שואל למה באים, ואמר ליתן שכר למביאיהם.

* * * * *

ביאור במה שאמר ר' יהושע בן חנניה
מרגלית אחת היתה לי בידכם

בספר בניהו בן יהודע (חגיגה דף ג/א) כתב, ובזה יובן בס"ד לתרץ דקדוק אחר במאמר זה, במה שאמר רבי יהושע מרגלית אחת היתה לי בידכם, דמשמע יש בדרשה זו דבר הנוגע אליו,

וקשה מה שייכות יש לרבי יהושע בדרשא זו דקאמר היתה לי, דהגרסא בעין יעקב שהיא גרסא דתלמוד כתב יד גריס "לי", ואפילו לספרים דלא גרסי "לי", גם כן קשה דמשמע שראה בדבר זה דבר חידוש שהוא יקר מאד אצלו יותר, וקשה מה מצא בדרשה זו חידוש שראה בו נחת רוח ושמח בו.

ולפי האמור ניחא, דהא איתא במשנה דאבות (פרק ב' משנה ח'), בשבח תלמידים של רבן יוחנן בן זכאי, שאמר על רבי יהושע אשרי יולדתו, וכתב הר"ר עובדיה מברטנורא, ע"ש שהיא גרמה לו שיהא חכם. שמיום שנולד לא הוציאה עריסתו מביה"מד כדי שלא יכנסו באזניו אלא ד"ת,

ומקורו בירושלמי, (יבמות דף ח' ע"ב), במעשה דרבי דוסא בן הרכינס, שכתב שם, ראה את רבי יהושע וקרא עליו (ישעיה כ"ח) "את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב" וגו', זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו

ותובע) לפני הקדוש ב"ה, אמר, רבשי"ע, איני זז ואיני שוקע ומשה קיים,

דבר אחר, רבנן אמרי, כיון שידע משה שהיה לו למות באותו היום, מה עשה, א"ר ינאי, כתב י"ג תורות, י"ב ליי"ב שבטים ואחת הניח בארון, שאם יבקש לזייף דבר, שיהיו מוצאים אותה שבארון,

אמר משה, מתוך שאני עסוק בתורה שכולה חיים, היום שוקע והגזירה בטלה, מה עשה הקב"ה רמז לשמש, והיה עומד, ומתקשה כנגדו, אמר, איני שוקע ומשה קיים בעולם, לפיכך איוב מפרשה (איוב ל) אם לא בכיתי לקשה יום, שנתקשה היום כנגדו,

"הן", מהו הן קרבו ימיד, כאדם שאומר לחבירו פלוני קבל עליך לפני המלך,

קרא את יהושע, אמר (משה רבינו) לפניו, רבשי"ע, יטול יהושע ארכי (הנהגה) שלי, ואהא חי, אמר הקדוש ב"ה, עשה לו כדרך שהוא עושה לך, מיד השכים משה והלך לביתו של יהושע,

נתיירא יהושע, ואמר משה רבינו, בוא אצלי, יצאו להלוך, הלך משה לשמאלו של יהושע (כתלמיד אצל רבו), נכנסו לאהל מועד, ירד עמוד הענן והפסיק ביניהם, משנסתלק עמוד הענן, הלך משה אצל יהושע ואמר, מה אמר לך הדיבור,

א"ל יהושע, כשהיה הדיבור נגלה עליך, יודע הייתי מה מדבר עמך,

אותה שעה צעק משה ואמר, מאה מיתות ולא קנאה אחת,

ושלמה מפרשה (שיר ח' ו'), "כי עזה כמוות אהבה, קשה כשאל קנאה", אהבה, שאהב משה ליהושע, ומה שקינא משה ביהושע,

כיון שקיבל עליו למות, התחיל הקדוש ברוך הוא מפיסו, אמר ליה חייך, בעולם הזה הנהגת את בני, אף לעתיד לבא על ידיך אני מנהיג אותן, מנין, שנאמר (ישעיה סג) ויזכור ימי עולם משה עמו. עכ"ל המדרש,

* * * * *

לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה. ע"כ

וקשה מה תועלת הגיע לרבי יהושע מאותם דברי תורה שנכנסו באזנו אחר שנולד, דעודנו קטן הרבה ואינו מרגיש בשום דבר, וראוי לומר בחנם טרחה אמו להביא עריסתו לבית המדרש מעת שנולד,

אך כפי הדרשא זו שדרש ר' אלעזר בן עזריה דנשים באות לשמוע דיש להם תועלת, דאף על פי שאינן מבינות בדברים עם כל זה כיון דדברי תורה נכנסים באזנן נשמתם קולטת הדברים הקדושים, ורק הטף שמפנים דעתם בדברים חיצונים אין להם תועלת זו של קליטה,

על כן נמצא גם ר' יהושע בן חנניה כשהיה בבית המדרש אחר שנולד, היה לו תועלת מאותם דברי תורה שנכנסו באזניו שקלטה אותם נשמתו, יען כי הוא באותו זמן לא היה לו הרגשה בדברים חיצונים, כי מצד גופו אין לו הרגשה בשום דבר, ולכך נפשו ודאי קולטת, דאינו כמו הטף שיש בהם דעת שלבם פונה אנה ואנה.

ולכן אמר להם ר' יהושע בן חנניה מרגלית אחת היתה לי בידכם, דדרשה זו של ר' אלעזר בן עזריה **נוגעת לי**. וגם לספרים דלא גרסי לי, גם כן יבא נכון, דהשביח דרשתו וקראה מרגלית, ושמח בה מפני שנוגעת אליו, דבזה נודע שיפה עשתה אמו בדבר זה ולא טרחה בחנם, אלא היתה לו תועלת בודאי ממה שנכנסו דברי תורה באזניו, אף על פי שלא היה לו עדיין שום הרגשה מצד גופו.

* * * * *

הדברים הנוראים בדין ודברים שבין הקב"ה למשה רבינו בשעה שהי"ל לבוא מן העולם

כתיב (דברים ל"א י"ד) "ויאמר ידוד אל משה, הן קרבו ימיד למות, קרא את יהושע, והתיצבו באהל מועד, ואצונו, וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד",

איתא במדרש (רבה, דברים פרשה ט' פסקה ט'), ד"א מהו הן, א"ר סימא, היום קובל (טוען

ביאור מה שדימה האהבה למיתה ומה שפירש שלמה בדברי משה

ביאור הענין, למה הושה שהע"ה את ה"אהבה", ל"מוות", כמ"ש "כי עזה כמות אהבה", ואת הקנאה, לשאול כמ"ש "קשה כשאול קנאה"

אפשר לומר, משום שהאהבה, יכולה להביא את האדם עד כלות הנפש ומיתה, כידוע אצל צדיקי האמת, וזהו הצד היפה שבמיתה אם הוא בא ע"י אהבה,

משא"כ קנאה היא מדה רעה, ומצינו כי הקנאה שקינא קרח למשה רבינו, היא הורידתו לשאול, כמ"ש (במדבר פרק ט"ז ל"ג) וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה,

וזה הפירוש עזה כמות אהבה, שבאהבה, יש, והיא כל כך חזקה שיכולה להביא עד מות, עזה כמות אהבה, אבל הקנאה יכולה להביא את האדם לשאול, קשה כשאול קנאה,

וכך הוא הפירוש, כי כאשר ראה משה שיכול להגיע לקנאה ביהושע, אמר, "מאה מיתות" כלומר, בבחינת כי עזה כמות אהבה, שרוצה לאהוב את יהושע מאה פעמים יותר, כלומר, מאה אהבות שהם מאה מיתות, כדי שיגיע לעזה כמות אהבה, וזהו, שפירש שלמה "כי עזה כמות אהבה, אהבה שאהב משה ליהושע, וזה שאמר מאה מיתות, ולא קנאה אחת,

* * * * *

ביאור איך נתקשה השמש כנגד משה רבינו ביום מותו

איתא בגמרא (נדריס ל"ט ע"ב) מאי דכתיב (חבקוק ג' י"א) "שמש ירח עמד זבולה", שמש וירח בזבול מאי בעיין והא ברקיע קביעי, מלמד, שעלו שמש וירח מרקיע לזבול ואמרו לפניו, רבונו של עולם, אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירים, ואם לאו אין אנו מאירין,

יש להקשות, איך טענה השמש לקב"ה, איני זו ואיני שוקע ומשה קיים, בשעה שבמעשה קורח, השמש טענה כל כך לצידו של משה רבינו, **ויש לבאר הענין כדלקמן**,

טענת השמש שאין שתי מלכים משמשים בכתר אחד

איתא בגמרא (חולין ס' ע"ב) אמרה ירח לפני הקב"ה רבש"ע אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד,

וכך אפשר לפרש טענת השמש והירח, משום שכאשר אמרה הלבנה, אי אפשר לשתי מלכים לשמש בכתר אחד, קיבל הקב"ה את הטענה, וחלק את תפקידיהם, השמש תאיר ביום והירח בלילה,

כאשר ראו השמש והירח כי קרח, **גם מבקש כהונה, מלבד אהרון הכהן**, באו השמש והירח בטענה, כי אם אין אתה עושה דין לבן עמרם, וקרח יקבל גם כהונה, הרי הנך מסכים כי שתי מלכים יכולים לשמש בכתר אחד, וא"כ החלוקה בתפקידים שלנו אינה נכונה, ואין אנו מאירים, ע"ז אמר להם הקב"ה, כי כאשר משתחווים לכם בכל יום ויום, הרי דעתם של המשתחווים, כי ישנם שתי רשויות שוות, ושתי מלכים יכולים לשמש בכתר אחד, ובזה אין אתם מוחים, עפ"ז מובן היטיב מה היתה טענתם של השמש והירח, שאי אפשר לשתי מלכים לשמש בכתר אחד.

השמש טענה ביום שהיה צריך מש"ר להסתלק שאין שתי מלכים משמשים בכתר אחד

לפי זה יש לפרש, שאותה טענה שטענה השמש במחלקותו של קורח שאין שתי מלכים משמשים בכתר אחד, טענה זו טענה השמש גם כאן, שאם משה ויהושע יכולים לשמש כאחד, א"כ הדין שנעשה בינה לבין הירח אינו נכון

* * * * *

כתב הרמב"ם, מי שאלוקיו בקרבו לא יגע בו רע כל עיקר

כתיב, (דברים פרק לא יז) "וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם והיה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים"

כתב הרמב"ם (ספר מורה נבוכים - חלק ג פרק נא) והנה נגלה אלי עיון נפלא מאד, יסורו בו ספקות ויתגלו בו סודות אלוהיות.

והוא - שאנחנו כבר בארנו בפרקי ההשגחה, כי כפי שיעור שכל, כל בעל שכל תהיה ההשגחה בו. והאיש השלם בהשגתו אשר לא יסור שכלו מהאלוק תמיד, **תהיה ההשגחה בו תמיד**, והאיש שלם ההשגה אשר תפנה מחשבתו מהאלוק קצת עתים - **תהיה ההשגחה בו בעת חשבו באלוה לבד**,

ותסור ההשגחה ממנו בעת עסקו, ולא תסור ממנו אז כסורה ממי שלא ישכיל כלל, אבל תמעט ההשגחה ההיא, אחר שאין לאיש ההוא השלם בהשגתו, בעת עסקו, שכל בפועל, ואמנם הוא אז משיג בכח קרוב, והוא דומה בעת ההיא לסופר המהיר בשעה שאינו כותב.

ויהיה מי שלא השכיל האלוק כל עיקר, כמו שהוא בחושך ולא ראה אור כלל - כמו שבארנו באמרו, **"ורשעים בחושך ידמו"**, ואשר השיג וכוונתו כולה על מושכלו - כמו שהוא באור השמש הבהיר, ואשר השיג הוא מתעסק - דומה בעת עסקו למי שהוא ביום המעונן, שלא תאיר בו השמש מפני העב המבדיל בינה ובינו.

ומפני זה יראה לי, כי כל מי שתמצאהו רעה מרעות העולם, מן הנביאים או מן החסידים השלמים, לא מצאהו הרע ההוא רק בעת השכחה ההיא - ולפי אורך השכחה ההיא או פחיתות הענין אשר התעסק בו יהיה עוצם הרעה.

ואחר שהענין כן, כבר סר הספק הגדול אשר הביא הפילוסופים לשלול השגחת האלוה מכל איש ואיש מבני אדם ולהשוות ביניהם ובין אישי מיני שאר בעלי חיים, והיתה ראיתם על זה - מצוא החסידים והטובים רעות גדולות.

והתבאר הסוד בזה, ואפילו לפי דעתם. ותהיה השגחת האלוק ית' מתמדת במי שהגיע לו השפע ההוא המזומן לכל מי שישתדל להגיע אליו, ועם הפנות מחשבת האדם והשיגו האלוק ית' בדרכים האמתיים ושמחתו במה שהשיג - אי אפשר שיקרא אז לאיש ההוא מין ממני הרעות, כי הוא עם האלוק והאלוק עמו.

אבל בהסיר מחשבתו מהאלוק, אשר הוא אז נבדל מהאלוק, והאלוק נבדל ממנו, והוא אז מזומן לכל רע שאפשר שימצאהו, כי הענין המביא ההשגחה ולהמלט מים המקרה הוא השפע ההוא השכלי. וכבר נבדל קצת העתים מן החסיד ההוא הטוב, או לא הגיע כלל לחסר ההוא הרע - ולזה ארע לשניהם מה שארע,

והנה התאמתה אצלי זאת האמונה גם כן מדברי ה'תורה' - אמר ית', **"והסתרתני פני מהם, והיה לאכול, ומצאוהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא, הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה"**,

ומבואר הוא ש'הסתרת הפנים' הזאת אנחנו סיבתה ואנחנו עושים זה המסך המבדיל בינינו ובינו - והוא אמרו, **"ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה"**,

ואין ספק, כי דין היחיד כדן הציבור. הנה התבאר לך כי הסיבה בהיות איש מבני אדם מופקר למקרה ויהיה מזומן לאכל כבהמות הוא היותו נבדל מהאלוה, **אבל מי ש'אלוקיו בקרבו' לא יגע בו רע כל עיקר** -

אמר ית', **"אל תירא, כי אתך אני אל תשתע, כי אני אלוקיך וגו'"**,

ואמר, **"כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטוף וגו'"** ופרושו, **"כי תעבור במים ואני אתך** - הנהרות לא ישטוף". כי כל מי שהכין עצמו עד ששפע עליו השכל ההוא תדבק בו ההשגחה וימנעו ממנו הרעות כולם -

ואמר, **"ה' לי - לא אירא מה יעשה לי אדם"**,

ואמר, **"הסכן נא עמו ושלם"** - יאמר, פנה אליו ותשלם מכל רע.

* * * * *

ביאור עפ"י המשל מהראשונים במה שקיבל מש"ר שכר על מה שלא עשה

איתא בגמרא (סוטה י"ד ע"א), דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימין אלא בא"י,

שתי קירותיו בטיח האומנות טיחה זכה ונקיה, יותר נאותה לפי המלאכה, ואחר כך שפסף אותה היטב וימשח אותם בשמן המשחה, עד אשר היו כמראות של זכוכית המקבלות המראות קבול נאות וחזק,

ויהי היום ויבא המלך אל היכלו לראות מלאכת עבודתו, ויבאו עמו כל גדולי מלכותו, וימצאו שתי הקירות אשר עשה האומן הראשון מעשה מפואר כל מלאכת חרש וחושב, וירא והנה טוב מאד, וישמח המלך עליו וצוה לתת לו שכר משלם.

וישאל גם את השני לאמר מה מלאכתך, ויאמר יבא אדוני המלך מעבר הוילון וביתה, ויעבור וירא והנה שתי הקירות חלקות ומצוחצחות מבלי שום ציור ופיתוח, ויכעס עליו המלך לאמר מה עשית, וימהר האומן טרם תעלה חמת המלך,

ויסר את המסך המבדיל בין שתי המלאכות, והנה כל הפתוחים והציורים אשר עשה חבירו בשנתים ימים או שלש, כלם נתחקו כמו רגע, בצחצוח הקירות אשר תיקן באופן נפלא מהיופי והנעימות שאין הפה יכולה לדבר, מלבד מה שהוכנו לקבל כל שאר הצורות והפתוחים אשר ישימו לפניהם מזולת פתוחי הקירות אשר כנגדם, ממה שנמצאות פה היום ומאשר יובאו אחרי כן. ויוסף המלך שמחה גדולה במלאכת הזאת האחרונה מבראשונה, וכל אשר עמו נפלאו מאד מהמראה, ויאהב המלך את האומן ויוסף את שכרו ויכבדהו וינשאהו מן הראשון,

הנה המשל הזה יצייר יפה כל מה שאמרנו, כי עם היות שהמלאכה הראשונה היא יותר שלמה בבחינת עצמיותה, הנה השנית נתפארה עליה בתחבולת המלאכה, עד שכל אחד ממנה היא טובה מחברתה בבחינת מה, ויהיה שכר הראשון כאומן שלם, אמנם השני יהיה כממציא ומתחבל, עכ"ל בעל עקידת יצחק,

בכך אפשר לפרש כפתור ופרח, את הפסוק,

כתיב (דברים לב נב), כי מנגד תראה את הארץ, כלומר, מנגד, כלומר, ממול, כאילו במראה, ואמרם ז"ל מעלה אני עליך כאילו עשיתם, אע"פ שלא עשה אותם, יקבל שכרם יותר ממה שעשה,

אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם, שנאמר, (ישעיה נ"ג י"ב), "לכן אחלק לו רבים ואת עצומים יחלק שלל",

ומבאר המהרש"א, (סוטה י"ד ע"א ד"ה, לכן אחלק לו רבים), דהיינו אחלק לו שכר בכלל הרבים שבאו לא"י, ודימה לו השכר הזה לשלל, שהוא דבר שלא טרח בו, אלא אחרים עשאוהו, כן תקבל שכר כאילו עשית, על דבר שלא טרחת בו אלא אחרים שיבואו לשם, והוא כוונת הפסוק (תהלים קי"ט קס"ב) "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", ר"ל שש אנכי על "אמרתך", אמירת התורה בעלמא, בלא קיומה וטורח עשייתה, כמוצא שלל רב, ששש על דבר שלא טרח בו וק"ל,

ביאור עפ"י המשל הנודע שמביא בעל העקידה מהראשונים

וכך כתב, (עקידת יצחק שער ק' עמוד קי"ד ע"ב) **להמלצת זה הענין הנכבד מכל צדדיו, נזכור מה שנמצא בדברי הראשונים, דבר, שאם שכוונתו לדבר אחר, ארחיבהו ואכריע אותו להיותו משל נכבד לזה הענין שהיינו עליו.**

אמרו, כי מלך אחד הטיל על שני אומנין ציור וכיור קירות היכלו, והמה קבלו עליהם, וחייבו ראשם לגמור מלאכתם ליום נועד, וחלקו מלאכתם לחצאין, זה נטל שתי קירות סמוכות (כגון מזרח דרום) וזה נטל שתיים כנגדן (כגון מערב צפון). והנה האחד היה איש מהיר במלאכתו נזדרז אל המלאכה וכלה אותה טרם המועד אשר יעדו.

והשני היה מתעצל טומן יד הולך ושובת, עד כי אפסו לו הימים עד בלתי השאיר לו תשע או עשור. ויהי בראותו כי כלתה לו הרעה מאת המלך, חרד בלבו חרדה גדולה וצעק על חרפתו וכלימתו צעקה גדולה, כי ראה חבירו יוצא בשם ותהלה כשם הגדולים, והוא יהיה לקללה ולשנינה כאחד הנבלים. ובחזקתו ותעצומו בבכיתו וצערו צלל בעומק רעיוניו, ועלתה במחשבתו משיחה נפלאה, מסוגלת לצחצח ולזכך האבנים, עד שיהיו מזוככים ונמרקים כעין נחשת קלל, וימהר לעשות אותה,

ויקח את המסך ויפרוש בבית מזוית לזוית ולהבדיל בין מלאכתו למלאכת חבירו, וטח

להגיד שבחו שלצדיק, כמ"ש רש"י (תהלים קי"א) מזמור זה (תהלים קי"א), הוסד באלף בית אות אחד בראש הפסוק ואחד באמצעותיו וכן כלם מאל"ף ועד תי"ו, וכמו כן מזמור השני (תהלים קי"ב), הראשון מדבר בשבחו של הקדוש ברוך הוא **והשני מספר בשבחו של צדיק.**

* * * * *

מפתח ענינים יום כפור

עמוד יג

בעשיית נקרא הקב"ה מלך ולא קל ביאור המהרש"א, ותירוץ לקושינו במ"א

עמוד יד

רמז למה פותחים את יום הכיפורים בביטול נדרים

יש לשוב בתשובה עבור "דיבורים" שנאמרו ביאור הפייט עד יום מותו

בקשה למלך אל תבוא במשפט עמנו, בדרך צחות

ביאור נאה בתפילה ידעם איך יפארו

עמוד טו

ביאורו הנפלא של המהרש"א מרומז בתפילה אדם יסודו מעפר

אומרז"ל עיצומו של יום מכפר מרמז על בעצם היום הזה

עמוד טז

ביאור בנתינת טעם "כ"י" הוא על ימים יסדה

ביאור הפיוט תרא כי אין איש עשה עמנו צדקה, הכונה למתן בסתר

ביאור הכתוב ימים יוצרו ולא אחד בהם זה יו"כ

עמוד יז

בין אדם למקום הקב"ה מכפר בין אדם לחבירו אין מכפר עד שירצה את חבירו

בחרטה שלנו אנו מבקשים לבטל הכל אף אתה שמתחרט על יצר הרע תבטלו

הכתוב אשרי האיש וגו' במצוותיו חפץ וגו' יש לכוון למשה רבינו

איתא בגמרא (סוטה י"ד ע"א), דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימין אלא בא"י,

אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם, שנאמר, (ישעיה נ"ג י"ב), "לכן אחלק לו רבים ואת עצומים יחלק שלל",

כתיב (תהלים קיב א) "הללו-יה אשרי איש ירא את ידוד במצותיו חפץ מאד, גבור בארץ יהיה זרעו"

יש לכוין פסוק זה שדהע"ה אמרו לבאר כי גם אם רצה הקב"ה ליתן לו שכר על מצוות התלויות בארץ מש"ר לא רצה להיכנס לארץ בשביל השכר

וכך אפשר לפרש הפסוק,

הללו-יה אשרי איש, איש זה משה כמ"ש **האיש משה**

ירא את ידוד, זה משה, **כדאיתא בגמרא** (ברכות דף לג עמוד ב), ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך **כי אם ליראה.** אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, אין, **לגבי משה** מילתא זוטרתא היא.

במצותיו חפץ מאד, כדאיתא בגמרא (עבודה זרה דף יט עמוד א), **במצותיו חפץ מאד - אר"א,** **במצותיו - ולא בשכר מצותיו.**

גבור בארץ, הגבורה שנעשתה בכיבוש הארץ,

יהיה זרעו, אז כבר יהיה זרעו ולא הוא,

ובכך מבואר, כי בקשתו של משה רבינו לקיים מצוות התלויות בארץ, לא היה בשביל לקבל שכר, אלא רצה הקב"ה ליתן לו שכר גם אם לא קיימם,

המזמור שנאמר בשבת במנחה

ואפשר לומר שלכן אומרים מזמור זה בשבת בזמן מנחה שאז היתה פטירתו של משה רבינו

בעשיית נקרא הקב"ה מלך ולא קל
ביאור המהרש"א, ותירוץ לקושיתו
במ"א

כתב המהרש"א (יבמות מ"ט ב' ד"ה משה רבך
 אמר), יש לפרש קרא (דברים ל"ב ג') "כי שם ה'
 "אקרא" הבו גודל לאלוקינו",

ר"ל, בזמן דאף היחיד קורא, כדכתיב כי שם
 ה' אקרא, בלשון יחיד, דהיינו בעשרה הימים,
 אז אתם הבו גודל לאלקינו, שלא תקראו
 אותו "אל" שהוא שם משותף בשמכם
 ישראל,

אלא לגודלו תקראו אותו מלך, כי הוא אז
 מלך על כל הארץ לדונם אז, ובעי אפוש
 רחמים, ולא כמבקש משותפו,

ועד"ז יש לכוון קרא (ישעיהו ה' ט"ז) "ויגבה ה'
 צבקות במשפט, וה"קל" הקדוש נקדש
 בצדקה, ברוך אתה ה' "המלך" הקדוש,
 עכ"ל המהרש"א.

בדרך המהרש"א אפשר לתרץ מה שהקשה במקום
אחר

איתא בגמרא (שבת קל"ט א', סנהדרין צח א'),
 אמר עולא, אין ירושלים נפדה אלא בצדקה,
 שנאמר (ישעיהו ה' ט"ז) "ציון במשפט תפדה
 ושביה בצדקה".

כתב המהרש"א (סנהדרין צח א') מה שיש
 לדקדק בהך מימרא דקאמר, אין ירושלים
 נפדית אלא בצדקה שנאמר, ציון במשפט
 תפדה, ושביה בצדקה דאדרבה משמע
 ירושלים שהיא ציון נפדית במשפט אבל
 שביה יהיו נפדין בצדקה

תירוץ הקושיא עפ"י דברי המהרש"א

עפ"י מה שפירש המהרש"א "ויגבה ה' צבקות
 במשפט, וה"קל" הקדוש נקדש בצדקה,
 שבימי המשפט מרוממים את הקל לשם מלך,
 ואסמכוה אקרא "ויגבה ה' צבקות במשפט,
 וה"קל" הקדוש נקדש בצדקה,

יש לבאר הכתוב ציון במשפט תפדה ושביה
 בצדקה, כי בימי המשפט ציון תיפדה ע"י
 ושביה כלומר, שהשבים בתשובה, "בצדקה"
 ע"י שמרוממים את הקל הקדוש שנקדש
 בצדקה.

טעם נאה למה אומרים ביו"כ בקול רם ברוך
 שם כבוד מלכותו לעולם ועד

עמוד יח

בזאת יבא אהרן אל הקדש רמז לבית ראשון
 איכא, רמז לבית שני ליכא

טעם למה הקטורת מכפר על לשון הרע

ביאור המהר"ל למה היה מחזירן למכתשת
 בערב יום כיפור

עמוד יט

בזאת יבא אהרן אל הקדש רמז לבית ראשון
 איכא, רמז לבית שני ליכא

טעם למה הקטורת מכפר על לשון הרע

ביאור המהר"ל למה היה מחזירן למכתשת
 בערב יום כיפור

עמוד כ

למה שאל רב החובל השאלה ראשונה מה
 מלאכתך

לכך נוהגין להזכיר את המתים ביום הכפורים
 ולפסוק עליהם צדקה

האדם נבחן במעשיו ע"י התנהגותו בשעת
 אכילה לך אכול בשמחה לחמך

עמוד כא

קושיית המפרשים מאומרז"ל דביוה"כ לית
 ליה רשות

אילו אמר משה סלח נא לעונותיהם של
 ישראל עד סוף כל הדורות, היה עושה כן

עמוד כב

טעם לאמירת למען נחדל מעושק ידינו
 בתפילת נעילה, מהר"ם שיי"ף,

יהי רצון מלפניך שומע קול בכיות. שתשים
 דמעוטינו בנאדך להיות

ולחזור בתשובה, עבור שפתינו, כלומר דיבורינו.

* * * * *

ביאור הפייט עד יום מותו

עד יום מותו, פירוש, ע"ד שוב יום אחד לפני מיתתך, וכאשר יבין האדם, שמא זהו יום מותו, אז יחזור בתשובה, וזהו עד שיבין שמא זה יום מותו, תחכה לו שיעשה תשובה.

בקשה למלך אל תבוא במשפט עמנו, בדרך צחות

בפיוט "אל תבוא במשפט עמנו, כי לא יצדק לפניך כל חיי", יש לבאר, למה לא אמר אל תבוא למשפט עמנו, אלא אמר במשפט,

אפשר לבאר בדרך משל

לבן מלך שסרח, והוצרך לבוא במשפט, ונחלקו בדבר עורכי דינו, אם להביא אביו המלך יחד עמו למשפט,

האחד טוען, שכאשר השופט יראה כי מדובר בבן המלך, הוא לא יענישו,

אבל מאידך טען עורך הדין השני, כי אפשר שדווקא כאשר יראה השופט כי מדובר בבן המלך, יכעס יותר על שבן המלך עושה מעשה שטות, שמתאים לאדם שפל ויענישו ביותר,

לפי"ז אפשר לומר בדרך צחות, שזו בקשתינו, אל תבוא במשפט עמנו, כי אז, אם תבוא עמנו ניענש יותר, ובכך ניתן להבין הלשון אל תבוא במשפט עמנו, שהיל"ל, אל תבוא למשפט עמנו, אלא, שלא יראו כי אנו בני המלך וכך אנחנו מתנהגים.

* * * * *

ביאור נאה בתפילה ידעם איך יפארו

בתפילת ונתנה תוקף קדשת היום. כי הוא נורא ואיום. ובו תנשא מלכותך. ויכון בחסד כסאך. ותשב עליו באמת, אמת כי אתה הוא דין ומוכיח ויודע ועד,

ובכך אפשר שלא תקשה קושית המהרש"א שהקשה מהכתוב ציון במשפט תפדה, ושביה בצדקה, דאדרבה משמע ירושלים שהיא ציון נפדית במשפט אבל שביה יהיו נפדין בצדקה

* * * * *

רמז למה פותחים את יום הכיפורים בביטול נדרים

תפלת כל נדרי פותחים בביטול נדרים, כל נדרי. וקונמי. וקנוסי. וכנויי. דאנדרנא. ודאשתבענא. ודאחרימנא. ודאסרנא על נפשנתא, נדרנא לא נדרי. ואסרנא לא אסרי. ושבועתנא לא שבועות,

כתיב (במדבר ל' ג'), "איש כי ידר נדר לידוד או השבע שבעה לאסר אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה"

אפשר לומר, שפותחים בנדרים, ביום הכיפורים, מכיוון שהוא יום של ביטול הנדרים, כפי שמרומז בפסוק זה, שהתורה אמרה, לא יחל דברו,

ככל היוצא מפיו, והיוצא מפיו, הוא רמז לתחילת יום הכיפורים, מכיוון ובתשיעי מצוה לאכול, וכשבא יום הכיפורים, אז הוא מצווה להוציא מפיו מאכל ומשתה, וזהו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו,

* * * * *

יש לשוב בתשובה עבור "דיבורים" שנאמרו

כתיב (הושע י"ד ג' הפטרת וילך) "שובה ישראל וגוי קחו עמכם דברים ושובו אל ידוד, אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו"

אפשר לפרש, "קחו עמכם דברים", שחלק גדול מהתשובה שיש לעשות בימים אלו הוא על החטא שבדיבורים, ועל זה אמר הנביא, קחו עמכם דברים, לקחת את הדיבורים, ושובו אל ה', על הדיבורים הרעים,

ובכך אפשר לפרש גם המשך הפסוק, ונשלמה פרים, שפתינו, פירוש דיש להביא קרבנות

היצירה שנברא אדם הראשון מן האדמה
וז"ש ואנכי עפר ואפר,

אהרן ומשה הוסיפו בשפלות יצירת שאר כל
אדם, שנוצר ממה, כדאיתא במשנה אבות ג'
א', ואמרו נחנו מה,

ודוד אמר אנכי תולעת, חרפת אדם וגו', הזכיר
שפלות היצירה הפרטית שהיה בו, לפי מה
שאחז"ל שהיה ראוי להיות נפל ביצירתו

אלא שניתן לו ע' שנים שהיו חסרים לאדם
הראשון, וע"ז אמר, אנכי בתחלת יצירתי
ראוי להיות נפל לבא מיד לרמה ותולעה, וזהו
שאמר אנוכי תולעת, ולחרפת אדם שנחסרו
משנותיו בשביל חטאו שהיא חרפתו וק"ל,
עכ"ד המהרש"א,

ביאורו של המהרש"א מרומז בתפילה אדם יסודו
מעפר

בתפילת אמת כי אתה הוא יוצרם. ואתה יודע
יצרם. כי הם בשר ודם, אדם יסודו מעפר וכו',
מרומזים דבריהם של דוד המלך משה רבינו
ואברהם אבינו,

אדם זה יצירתו של דהע"ה משנותיו של אדם,

יסודו, זהו יסודו ויצירתו של כל אדם כדברי
משה ואהרן, וכביאור המהרש"א,

מעפר, אלו דברי אברהם אבינו, אנכי עפר וכו'

וזהו הרמז, אדם, יסודו, מעפר,

* * * * *

אומרז"ל עיצומו של יום מכפר מרמז על
בעצם היום הזה

כתיב, (ויקרא ט"ז ל'), "כי ביום הזה יכפר
עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ידוד
תטהרו",

איתא בתורת כהנים (ויקרא ט"ז ל'), "כי ביום
הזה", עיצומו של יום, מכפר,

יש לומר כי הוא שבה לקב"ה שבא לדון
אותנו, ולא מסר דיננו ח"ו לשטן, שאז היה רע
ומר גורלנו, אלא הקב"ה בעצמו שיושב
באמת, והוא דין ומוכיח ויודע ועד,

בתפילה, היה עם פיפיות שלוחי עמך בית
ישראל, העומדים לבקש תפלה ותחנונים
מלפניך על עמך בית ישראל, הורם מה
שיאמרו. הבינם מה שידברו. השיבם מה
שישאלו. ידעם איך יפארו, ויש לפאר ולהודות
לקב"ה שהוא בעל הרחמים והוא זה שדן
אותנו, ועל כן יש להודות ולשבח לפאר
ולרומם, לקב"ה על כך,

המילה ידעם בראשי תיבות

ודבר זה מרומז בתפילת היה עם פיפיות,
שנאמר "ידעם איך יפארו" המילה ידע"ם
הם ראשי התיבות של, יודע ד"יין ע"ד
מ'וכיח, וע"ז אמרינן ידע"ם איך יפארו.

* * * * *

ביאורו הנפלא של המהרש"א מרומז
בתפילה אדם יסודו מעפר

איתא בגמרא (חולין פ"ט ע"ד א') אמר רבי יוחנן
משום רבי אלעזר ברי שמעון, כל מקום שאתה
מוצא דבריו של רבי אלעזר בנו של רבי יוסי
הגלילי בהגדה עשה אזניך כאפרכסת, כתיב
(דברים ז' ז') "לא מרבכם מכל העמים חשק ה'
בכם" וגו', אמר להם הקדוש ברוך הוא
לישראל, חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני
משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני,

נתתי גדולה לאברהם - אמר לפני (בראשית י"ח
כ"ז) ואנכי עפר ואפר,

למשה ואהרן - אמר (שמות ט"ז ז') ונחנו מה,

לדוד - אמר (תהלים ב"ב ז') ואנכי תולעת ולא
איש, חרפת אדם ובזוי עם,

ביאור נפלא במהרש"א במה שאמרו אברהם משה
ואהרן ודוד

כתב המהרש"א (חולין פ"ט א') נתתי גדולה
לאברהם כו'. אברהם הזכיר שפלות תחלת

עיצומו של יום, כאילו נאמר בתורה, בעצם היום הזה,

ביאור בנתינת טעם "כי" הוא על ימים יסדה

כתיב (תהלים כ"ד) לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה וגו', כי, הוא על ימים יסדה, ויש לשאול, המילה כי נראה כנתינת טעם, למה שאמר "לה' הארץ ומלואה", וכי לה' הארץ, משום שעל ימים יסדה,

אפשר לבאר עפ"י מה דאיתא בגמרא (ב"מ כ"ד, עבודה זרה מ"ג ע"א) המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הגייס ומן הנהר ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר והמוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצוין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן, ע"כ,

לפי"ז, כיון שהקב"ה ברא את העולם על ימים ועל נהרות, יאמר האומר, כי עשה כן כדי להפקיע את בעלותו,

על זה אומר דוד המלך, לכן אני מכריז, לה' הארץ ומלואה, כי לכאורה הרי הדבר ברור לכל, שלה' הארץ ומלואה, אלא שנדע שהקב"ה לא הפקיע בעלות, ע"י זה שברא העולם על ימים, ורק הקב"ה הוא בעה"ב של העולם כולו.

* * * * *

ביאור הפיוט תרא כי אין איש עשה עמנו צדקה, הכונה למתן בסתר

בפזמון תעלה ארוכה, אומר הפייטן, "תרא כי אין איש, עשה עמנו צדקה". יש לפרש, כי בצדקה, הדרגה היותר גדולה שיש בנתינת צדקה היא, מתן בסתר, וזאת משום שאינו מבויש את מקבל הצדקה,

לפי"ז אפשר לומר הפירוש, תרא כי אין איש, עשה עמנו צדקה, שאנו מבקשים מאת השי"ת, שכאשר אתה עושה עמנו צדקה, עשה אותה כמתן בסתר, שלא נצטרך להתבייש, וכך הוא פירושו, כאשר תרא כי אין איש, אז עשה עמנו צדקה,

* * * * *

כתיב (דברים ל"ב מ"ח), "וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה", כתב רש"י - בג' מקומות נאמר בעצם היום הזה. פעם אחת נאמר,

בנח, (בראשית ז' י"ג) "בעצם היום הזה בא נח" וגו', במראית אורו של יום, לפי שהיו בני דורו אומרים בין כך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו ליכנס בתיבה, ולא עוד אלא

אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התיבה, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בידו כח למחות יבא וימחה,

במצרים, נאמר (שמות י"ב י"ז) בעצם היום הזה הוציא ה', לפי שהיו מצריים אומרים בין כך וכך, אם אנו מרגישים בהם אין אנו מניחין אותן לצאת, ולא עוד אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין להם, אמר הקב"ה, הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה, אף כאן,

במיתתו של משה, נאמר (דברים ל"ב מ"ח) בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו את היס, והוריד לנו את המן, והגיז לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום וכו', ע"כ דברי רש"י,

ואף אנו נאמר, כי ביום כפור, שאומר הקב"ה לשטן ולמלאכי חבלה, שאינם רוצים שהקב"ה יסלח לעמו ישראל, לפיכך אומר להם הקב"ה, בעיצומו של יום, אני מכפר להם, וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה,

ועוד רמז יש, כי בכל פרשת המועדות בפרשת אמור, רק ביום כיפור כתיב (ויקרא כ"ג כ"ח) וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם.

* * * * *

אך לפני מ"י, פירוש לפני שהקב"ה יטהר אתכם ביום הכיפורים, אתם, מטהרין, אתם צריכים להיטהר, על דברים שביניכם, וזהו לפני מ"י, "אתם", כלומר, דברים שביניכם, מטהרין, צריכים אתם להיטהר בעצמכם, ע"י שירצה את חבירו.

* * * * *

בחרטה שלנו אנו מבקשים לבטל הכל אף אתה שמתחרט על יצר הרע תבטלו

בתפילת כל נדרי. אנחנו מבקשים מכיוון ואנו מתחרטים על הנדרים שעשינו, שיהו כולם בטילים ומבוטלים, וכך אנו אומרים, בכלהון איחרטנא בהון. כלהון יהון שרון. שביקין. שביתין. בטלין ומבוטלין. לא שרירין ולא קימין,

אנא ה' בחרטה שלך בטל היצה"ר

איתא בגמרא, (סוכה נ"ב ע"ב) אמר רב חנא בר אחא, אמרי בי רב, ארבעה מתחרט עליהן הקדוש ברוך הוא שבראם, ואלו הן גלות, כשדים, וישמעאלים, ויצר הרע,

אפשר לומר, דלפיכך אנחנו מבקשים שהנדריים שאנו מתחרטים עליהם היום, יהיו בטלים לגמרי, לאחר שהתחרטנו עליהם,

לומר לך, שגם אתה קב"ה, מכיון ואתה מתחרט על יצר הרע שבראת, והיום הוא בטל מאתנו, שימשיך להיות בטל ומבוטל לגמרי גם לאחר יום כיפור.

* * * * *

טעם נאה למה אומרים ביו"כ בקול רם ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

איתא בגמרא (פסחים נ"ו ע"א), אנו מאי טעמא אמרינן "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד",

כדדריש רבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש, "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם", ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה, אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו,

ביאור הכתוב ימים יוצרו ולא אחד בהם זה יו"כ

כתיב (תהילים קל"ט) "ימים יוצרו ולא אחד בהם",
כתב רש"י, לפי המקרא שהוא נקרא ולו אחד בהם, כך פירושו, ימים יוצרו, הראהו ימים העתידים להבראות, ולחלקו בירר אחד, את יום השבת, ד"א זה יום הכפורים לסליחה, ע"כ,

אפשר לפרש, שגם לפי המסורת שכתוב ולא אחד בהם, הכונה ליום הכיפורים,

וכך הוא פירושו, ימים יוצרו, שבכל הימים פועל היצר הרע, וזהו ימים יוצרו מלשון יצר,

ולא אחד בהם, שביום אחד אין ליצה"ר רשות לפעול, וזהו יום כיפור,

כדאיתא בגמרא (יומא כ" ע"א), השטן בגמטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי שס"ד, תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא לאסטוני ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני. לפי"ז גם במסורת ימים יוצרו ולא אחד בהם קאי איום כיפור

* * * * *

בין אדם למקום הקב"ה מכפר בין אדם לחבירו אין מכפר עד שירצה את חבירו

איתא בגמרא (יומא פ"ה ע"ב) עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו, ע"כ,

כתיב (ירמיה י"ז י"ג) "מקוה ישראל ידוד",
מ'קוה י'שראל, הם ר"ת מ"י,

וכך אפשר לפרש דברי רבי עקיבא, שאמר בסוף מסכת יומא,
לפני מ"י אתם מטהרין,

ומ"י מטהר אתכם, הקב"ה שהוא מ'קוה י'שראל, הוא מטהר אתכם ביום הכיפורים על עבירות שבין אדם למקום, כמ"ש לטהר אתכם מכל חטאותיכם וזהו מ"י מטהר אתכם,

טעם למה הקטורת מכפר על לשון הרע

כתיב (ויקרא ט"ז י"ב), ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ידוד, ומלא חפניו קטרת סמים דקה וגו',

איתא בגמרא (ערכין ט"ז ע"א), דקטורת מכפר על לשון הרע, והכי איתא שם, ולשון הרע בקטרת, דתניא ר' חנינא, למדנו לקטרת שמכפרת, דכתיב (במדבר י"ז י"ב) ויתן את הקטרת ויכפר על העם, ותנא דבי רבי ישמעאל, על מה קטרת מכפרת על לשון הרע, אמר הקדוש ברוך הוא יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי,

איתא בגמרא (כריתות ו' ע"ב), א"ר חנא בר בזנא א"ר שמעון חסידא, כל תענית שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני הקטורת,

אפשר לומר, טעם למה שהקטורת מכפר על לשון הרע, מכיוון ורואה האדם כי יש לצרף ממושעי ישראל לכל תענית, עושה האדם חשבון נפש לעצמו, ואומר כי אין לדבר לשון הרע על פושעי ישראל, ואז חוזר בתשובה על לשון הרע שדיבר, ומכיון ומחשבה זו באה לו ע"י הקטורת, שממנה לומדים לצרף פושעי ישראל, לכן באה הקטורת ומכפרת על לשון הרע.

* * * * *

ביאור המהר"ל למה היה מחזירן למכתשת בערב יום כיפור

כתיב (ויקרא ט"ז י"ב), "ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ידוד ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת",

כתב רש"י, (מיומא מ"ה ע"א) דקה, מה ת"ל דקה, והלא כל הקטורת דקה היא שנאמר (שמות ל' ל"ו) ושחקת ממנה הדק, אלא שתהא דקה מן הדקה, שמערב יום הכפורים היה מחזירה למכתשת,

איתא בגמרא, (כריתות ו' ע"ב), ושלוש מנין יתירין שמהן כ"ג מכניס מלא חפניו ביום הכפורים, נותן אותה למכתשת בערב יום הכפורים, ושוחקן יפה יפה, כדי שתהא דקה

אמרו לו בניו "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד,

אמרי רבנן, היכי נעביד, נאמרוהו לא אמרו משה רבינו, לא נאמרוהו אמרו יעקב, התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי,

אמר רבי אבהו התקינו שיהו אומרים אותו בקול רם מפני תרעומת המינין, (וברש"י, שלא יהו אומרים עלינו שאנו מוסיפין דבר מחוץ לאחדותו ית' בחשאי), ובנהרדעא דליכא מינין עד השתא אמרי לה בחשאי, ע"כ,

היוצא לנו מזה, דבמקום דאיכא מינין אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, בקול רם, שלא יהיו אומרים עלינו שאנו מוסיפין דבר שאינו דליכא מינין אומרים אותו בחשאי, ובמקום

אפשר לומר, דביום כיפור, שאנו מתירים להתפלל עם העבריינים, ואיכא חשש, שלא יהיו אומרים עלינו שאנו מוסיפין דבר שאינו הגון בחשאי, לכן צריך לומר בקול רם.

* * * * *

בזאת יבא אהרן אל הקדש רמז לבית ראשון איכא, רמז לבית שני ליכא

כתיב, (ויקרא ט"ז ג') "בזאת יבא אהרן אל הקדש" וברש"י, "בזאת", גימטריא שלו, ד' מאות ועשר רמז לבית ראשון, ושאלו במפרשים, למה רמזה תורה רמז לבית ראשון בלבד, ולבית שני לא, ואפשר לתרץ, כדלקמן,

איתא בגמרא (יומא ט' ע"ב), מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם, וכידוע דרכו של אהרון היתה, כפי שמבואר במשנה (אבות פרק א') הוי מתלמידיו של אהרון, אוהב שלום ורודף שלום, ומכיון שבזמן בית שני לא הלכו בדרכו של אהרון, לכן לא נרמז בפסוקו של אהרון הרמז לבית שני, ורמזו רק למקדש ראשון.

* * * * *

בתשובה, ולכן שוחקין הקטורת עם החלבנה שבתוכו, לרמז שאינו אותו חלבנה, של כל השנה.

* * * * *

תעבור על פשע מעל האותיות פ'ש'ע' הם האותיות צ'ת'פ'

כאשר תעבור על האותיות פ'ש'ע', תמצא את האותיות, צ' ת' פ' שהם ראשי התיבות של צ'דקה ת'שובה פ'ילול, וזהו, תשובה-תפילה- צדקה, שמעבירין את רוע הגזירה. וזהו, תעבור על פשע ותמחה אשם, ובכך אפשר לפרש, שמך מעולם עובר על פש'ע,

* * * * *

מחה פשעינו כעב וכענן ביאור ההבדל בין עב לענן

כתיב (ישעיה מ"ד כ"ב) מחיתי כעב פשעידך, וכענן חטאותיך, שובה אלי כי גאלתיך, כתיב (שמות ל"ד ז') נצר חסד לאלפים, נשא עון, ופשע, וחטאה, וברש"י עונות - אלו הזדונות. פשעים. אלו המרזים שאדם עושה להכעיס, ע"כ, חטאות הם השגגות.

ההבדל בין עב לענן, העב הוא ענן סמיך מלא מים, ומתהפך לגשם, ענן אינו סמיך ואין הוא הופך לגשם אלא מתפזר ברוח,

בתשובה מאהבה הזדונות נהפכים לזכויות, כמו העב, שנהפך לגשם, וכענן חטאותיך, שהם השגגות, והם כמו הענן שמתפזר, וזהו שאומר הנביא, מחיתי כעב "פשעידך", וכענן "חטאותיך".

* * * * *

חששם של המלאכים, שמא יש בישראל העובדים לצבא המרום

בתפילת מוסף, "ונתנה תקף קדושת היום. כי הוא נורא ואיום. ובו תנשא מלכותך. ויכון בחסד כסאך. ותשב עליו באמת, וכו', ומלאכים יחפזון. וחיל ורעדה יאחזון. ויאמרו, הנה יום הדין. לפקד על צבא מרום בדין. כי לא יזכו בעיניך בדין".

מן הדקה, כדתניא דקה מה ת"ל והלא כבר נאמר ושחקת ממנו הדק מה ת"ל דקה כדי שתהא דקה מן הדקה, ע"כ

איתא בגמרא (ערכין ט"ז ע"א) תנא דבי רבי ישמעאל על מה קטרת מכפרת על לשון הרע אמר הקדוש ברוך הוא יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי,

בדרשות מהר"ל בענין זה, דרוש נאה יש, - בדרוש לשבת תשובה (בסוף ספר באר הגולה, דרוש משנת שדי"מ, עמוד פ"א) וז"ל, ובפרק גט פשוט (ב"ב קס"ה, א') אמר רב יהודה אמר רב, רוב בגזל, ומיעוט בעריות, והכל בלשון הרע, לשון הרע סלקא דעתך אלא באבק לשון הרע. ע"כ,

ולכך יש שני קטורת ביום הכפורים, האחד על לשון הרע ממש, והשני על אבק לשון הרע. ולפיכך אמרו במסכת יומא (מ"ה ע"א) ומלא חפניו קטרת סמים דקה, דקה מן הדקה שבערב יום הכפורים, מחזיר הקטורת למכתשת עד שהיא דקה מן הדקה. וזה, מפני כי הקטורת הנוסף ביום הכפורים הוא בשביל אבק לשון הרע, ולכך צריך אבק גמור שהוא על אבק לשון הרע. ומפני שאמרו והכל באבק לשון הרע,

ורצה לומר שאי אפשר לאדם במה שהוא אדם להיות נשמר מזה, ולכך, בשאר ימות השנה אין ראוי שיהיה כפרה מיוחדת על זה. אבל ביום הכפורים שאדם הוא במדרגת המלאך יש לסלק את חטאו עד שיהיה כמו מלאך, ולכך ביום זה ראוי שיהיה קטורת זה לפני ולפנים שאין מקום ראוי לבא רק ביום הכפורים בלבד ושם מכפר על החטא הזה עד שהוא טהור לגמרי כמו מלאך. עכ"ל המהר"ל,

טעם נוסף למה שהיו מחזירין למכתשת

ואפשר לומר עוד, שלפיכך היו בערב יום הכיפורים שוחקין הקטורת הדק היטיב שתהא דקה מן הדקה, מכיון שבכל ימות השנה, אנו צריכין לצרף, פושעי ישראל, כדלעיל, אך ביום הכיפורים אנו מתירין להתפלל עם העבריינים, וזאת כדי שיבואו לחזור בתשובה ביום הגדול והנורא, לפיכך הפושע ישראל שבכל ימות השנה מצטרף כפושע ישראל, ביום כפור, יש רמז בכך שאינו אותו פושע ישראל, שבא להתפלל ולחזור

ידוד אלקי השמים אני ירא אשר עשה את
הים ואת היבשה",

והקשו המפרשים, למה שאל רב החובל
בשאלה ראשונה מה מלאכתך,

מפרש הרד"ק, מה מלאכתך, על איזה עון
נתפשת מה היא מלאכתך אולי היא מלאכת
רמאות וחמס ובעבור זה אתה חייב, וכיון
שאמר ה' אלהי השמים אני ירא, השיב להם
על שאלתם מה מלאכתך, כי אין מלאכתו
מלאכת מרמה אבל הוא ירא את ה' ולא עושה
כל עול,

* * * * *

לכך נוהגין להזכיר את המתים ביום הכפורים ולפסוק עליהם צדקה

כתיב (דברים כ"א ח') כפר לעמך ישראל אשר
פדית ידוד ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל
ונכפר להם הדם,

איתא במדרש (תנחומא האזינו פרק א'), **כפר
לעמך ישראל**, אלו החיים, **אשר פדית**, אלו
המתים, מכאן **שהחיים פודין את המתים**,

**לכך אנו נוהגין להזכיר את המתים ביום
הכפורים**, ולפסוק עליהם צדקה,

שכן שנינו בת"כ, יכול משמתו לא יועיל להם
הצדקה, ת"ל **אשר פדית**, מכאן כשפוסקין
צדקה בשבילם **מוציאין ומעלין אותן כחץ מן
הקשת**, מיד נעשה רך ונקי כגדי ומטהרין
אותו כשעה שנולד, ומזין עליו מים טהורין
מדלי, וגדל ברוב הנאה כדג הנהנה במים, כך
הוא טובל בכל שעה בנהרי אפרסמון ובחלב
ובשמן ובדבש, ואוכל **מעץ החיים** תמיד
הנטוע במחיצת הצדיקים, וגופו נוטה על כל
שלחן של צדיק וצדיק וחי לעולם. עכ"ל
המדרש.

* * * * *

האדם נבחן במעשיו ע"י התנהגותו בשעת אכילה לך אכול בשמחה לחמך

מעשה היה, והגאון הרב מפיטסבורג בא
לביקור בישיבה בליקווד, ואז אמר לו ראש

וכבר הקשו, מה **חיל ורעדה יש למלאכים**
מיום הדין, וכי יצר הרע, יש ביניהם לעבור
את פי השם, **אך קשה**, הלשון, ו"יאמרו" הנה
יום הדין. **שהם דברי המלאכים**, והיו צריכים
לומר, כי לא **נזכה** בעיניך בדין, מהו כי לא
יזכו, שהוא לשון **נסתר** על מישהו אחר,

ונראה לבאר, כי פחדם של המלאכים הוא
מכך, כפי שהם אומרים, **לפקד, על צבא מרום**
בדין, פירוש שבאים לדון את עם ישראל, אם
אינם עובדים ח"ו **לצבא המרום**, וגם כאשר
אין עובדים ע"ז ממש ר"ל, אלא אומרים כי
הטבע, שהוא **מצבא המרום**, ואין איש ישראל
מכיר כי **הטבע** אין בו שום יכולת, אלא כל
פעולה יש לדעת כי אתה פעלתו, ולא ח"ו
הטבע, גם אם השמש עולה בכל בוקר, אין זה
מדרך הטבע, אלא **הכל נסים**,

וזה הוא חששם של המלאכים, כי לא יזכו,
פירוש, שמא עם ישראל לא יזכו חלילה בזה
הדין שדנים אותם, אם אינם מחשיבים ח"ו
את **צבא המרום**, ככח בפני עצמו, וזהו כוונת
הפייטן, כי המלאכים יחפזון. וחיל ורעדה
יאחזון. מפחדם שמא יש בישראל מי שחושב
שיש דבר הנעשה ע"י הטבע ומנהגו של עולם,
ולא ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו,

ביאור משרתיו שואלים זה לזה, איה מקום כבודו

ובכך אפשר לפרש, הפיוט, **משרתיו שואלים**
זה לזה, איה מקום כבודו, פירוש, שצבא
המרום המשרתים לו ית', שואלים אלו לאלו,
האם **כבודו של השי"ת במקומו**, כלומר, שהכל
בבני אדם יודעים כי המה רק **משרתים**, וזהו
כבודו של השי"ת.

* * * * *

למה שאל רב החובל השאלה ראשונה מה מלאכתך

כתיב (יונה א'), ויאמרו איש אל רעהו לכו
ונפילה גורלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו,
ויפלו גורלות ויפל הגורל על יונה, ויאמרו
אליו הגידה נא לנו באשר למי הרעה הזאת
לנו, **מה מלאכתך**, ומאין תבוא, מה ארצך, ואי
מזה עם אתה, ויאמר אליהם **עברי אנכי**, ואת

לאסטוני ביומא זכיפורי לית ליה רשותא
לאסטוני.

כתב הרד"ל, דיש לחלק בין שטן דהתם, דאין
לו רשות ביוהכ"פ, לשטן דהכא שלא ניתן לו
רשות כל השנה, כי אם ביום כפור,

בפירוש בית הגדול, מאת הרב אברהם אהרון
ברודא, שנדפס בראשונה בשנת תקצ"ח
בוילנא, כתב לישיב קושיה זו, וכ"כ, ולדעתי
מיושב קושיא זו, במ"ש הרוקח סי' רי"ו
(הביאו האלי רבה או"ח סי' תרכ"ב סק"ב),
דדוקא בעבירות שעושים בו ביום אין לו
רשות, אבל על עבירות של כל השנה מקטרג,

כתב עוד בפרקי דרבי אליעזר, ראה סמאל
שלא נמצא בהם ביום הכפורים חטא, אמר
לפניו רבון כל העולמים יש לך עם אחד
כמלאכי השרת שבשמים,

מה מלאכי השרת, אין בהם אכילה ושתייה,
כך ישראל אין להם אכילה ושתייה ביוה"כ,

מה מלאכי השרת, יחפי רגל ביום הכפורים
כך ישראל יחפי רגל ביוה"כ,

מה מלאכי השרת, אין להם קפיצה, כך
ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים,

מה מלאכי השרת, שלום ביניהם כך ישראל
שלום ביניהם ביוה"כ,

מה מלאכי השרת, נקיים מכל חטא כך
ישראל נקיים מכל חטא ביום הכפורים.

והב"ה שומע עתירתן של ישראל מן הקטיגור
שלהם, ומכפר על המזבח ועל המקום ועל
הכהנים ועל כל הקהל מקטון ועד גדול, ועל
כל עונותיהם של ישראל ועל כל העם, שני
וכפר את מקדש הקדש,

* * * * *

אילו אמר משה סלח נא לעונותיהם
של ישראל עד סוף כל הדורות, היה
עושה כן

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ו) אמר
משה, ביום הכפורים אראה כבודו של הב"ה,
וכך אני מכפר על עונותיהם של ישראל, ואמר

הישיבה, בא ואראך את הבחורים בזמן
הלימוד בביהמ"ד, אמר לו הגאון זצ"ל,
לראות התנהגות של בחורים, רואים בחדר
האוכל בזמן האכילה,

ובכך אפשר לפרש, הכתוב (קהלת ט' ז') לך
אכול וכו', כי כבר, כלומר מיד אחרי יום שלם
של תפילה ועבודה, הקב"ה רוצה לראות את
מעשיך בעת האכילה. וזה הפירוש לך אכול
בשמחה לחמדך, כי כבר רצה האלוקים את
מעשיך, כי הקב"ה כבר רוצה לראות את
התנהגותך ומעשיך.

* * * * *

קושיית המפרשים מאומרז"ל דביוה"כ לית ליה רשות

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ו) יוה"כ
מכפר בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר "שבת
שבתון", שבת בעה"ז שבתון לעה"ב,

ואפי' כל המועדות עוברים יום הכפורים אינו
עובר, שיוה"כ מכפר על עבירות הקלות
והחמורות, שני כי ביום הזה יכפר עליכם
לטהר אתכם מכל חטאתיכם, מחטאתיכם
אין כתיב כאן, אלא מכל חטאתיכם,

השוחד שנותנים לסמאל

יום שנתנה תורה אמר סמאל [שטן] לפני
הב"ה, רבון כל העולמים על כל הרשעים נתת
לי רשות ועל הצדיקים אין אתה נותן לי
רשות, אמר לו הרי יש לך רשות עליהם ביום
הכפורים, אם יש להם חטא, ואם לאו אין לך
רשות עליהם,

לפיכך נותנין לו שוחד ביוה"כ, שלא לבטל
קרבן של ישראל, שני גורל אחד לה' וגורל
אחד לעזאזל, גורלו של הקב"ה הוא קרבן
עולה וגורלו של עזאזל שעיר חטאת, וכל
עונותיהם של ישראל עליו, שני ונשא השעיר
עליו את כל עונותם אל ארץ גזירה,

איתא בגמרא (יומא כ"ע"א), השטן בגמטריא
תלת מאה ושיתין וארבעה הוי, תלת מאה
ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא

לפני הב"ה רבון כל העולמים הראיני נא את כבודיך,

אמ' לו אינך יכול לראות [את] כבודי שלא תמות שני' כי לא יראני האדם וחי, אלא למען השבועה שנשבעתי לך והשם שהודעתי לך אני אעשה רצונך עמוד בפתח מערה, ואני אעביר כל טובי וכו' וכשאתה שומע את השם שאמרת לך, שם אני עומד לפניך, ועמוד בכחך ואל תפחד, שנאמר וחנותי את אשר אחון,

אמרו מלאכי השרת, הרי אנו משרתים לפניו ביום ובלילה ואין אנו יכולין לראות את כבודו, וזה ילוד אשה רוצה לראות את כבודך,

ועמדו בזעף ובבהלה להרגו והגיע נפשו עד מות, מה עשה הב"ה, נגלה אליו בענן, שנאמר

וירד ה' בענן, ויתייצב עמו שם וזו היא ירידה שביעית, וסיכך עליו הב"ה בכף ידו שלא ימות, שני' והיה בעבור כבודי ושמתיך בנקרת הצור, וסכותי כפי,

וכשעבר הסיר הב"ה כף ידו מעליו, וראה אחורי השכינה שני' והסירותי את כפי וראית את אחורי לפני לא יראו,

התחיל משה צועק בקול גדול ואמר, ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקה,

אמר משה לפני הב"ה רבון כל העולמים סלח נא לעונותיהם של ישראל, על מעשה העגל,

ואילו אמר משה, סלח נא לכל עונות של ישראל עד סוף כל הדורות, היה עושה כן, לפי שהיתה שעת רצון, וכן הוא אומ' בעת רצון עניתך,

אלא אמרת סלח נא לעון העם הזה, על מעשה העגל, אמר לו הקב"ה הרי כדברייך עשיתי שני' ויאמר ה' סלחתי כדברייך.

* * * * *

טעם לאמירת למען נחדל מעושק ידינו בתפילת נעילה, מהר"ם שי"ף,

בתפילת נעילה, נאמר, "צום הכפרים הזה קץ מחילה וסליחה על כל עונותינו, למען נחדל

מעשק ידינו ונשוב אליך לעשות חקי רצונך בלבב שלם",

במהר"ם שי"ף (סוף בבא קמא, ממה שנאמר בסיום מסכת כ"ח חשון שצ"א), כתב, וז"ל, ידוע מ"ש הקדמונים בחומר עוון גזילה, בא וראה,

תכלית השנה ימים טובים, תכלית ימים טובים יום כפור, תכלית יום כפור, נעילה, ומתפללים להציל מעושק ידינו,

והטעם בזה, אפשר לומר לפי האמת, במ"ש קץ כל בשר (בראשית ו' י"ג), לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, וכיוון שהחתימה על הגזל, לזה בתפילת נעילה שהוא זמן החתימה, מתפללים למען נחדל מעושק ידינו, עכ"ל המהר"ם שי"ף.

* * * * *

יהי רצון מלפניך שומע קול בכיות. שתשים דמעותינו בנאדך להיות

בתפילת נעילה, יהי רצון מלפניך שומע קול בכיות. שתשים דמעותינו בנאדך להיות. ותצילנו מכל גזרות קשות אכזריות. כי לך לבד עינינו תלויות.

איתא בגמרא (ברכות ל"ג ע"ב), אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנזיו, אלא, אוצר של יראת שמים, שנאמר (ישעיהו ל"ג ו'), יראת ה' היא אוצרו, ע"כ,

מבואר, שאין דבר אחר בבית גנזיו של הקב"ה, מלבד יראת שמים, כמ"ש אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנזיו, אלא אוצר של יראת שמים,

איתא בגמרא (שבת ק"ה ע"ב) כל המוריד דמעות על אדם כשר, הקדוש ברוך הוא סופרן ומניחן בבית גנזיו שנאמר (תהלים נ"ז ט"ו) נודי ספרתה אתה, שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך,

מבואר א"כ, כי דמעות אלו שאנו מתפללים שתשים דמעותינו בנאדך להיות, יכולים לבוא אל בית גנזיו של הקב"ה, רק אם הם דמעות של יראת שמים. מכיוון ובבית גנזיו אין לבוא אל המלך, רק ביראת שמים, ולא דמעות אחרות, כדאיתא בגמרא, (שבת קנ"א

האזינו השמים, ותשמע הארץ,

עפ"י הספרי בפרשת האזינו השמים, ותשמע הארץ, וישעיהו אמר שמעו שמים, והאזיני ארץ, משה היה קרוב אמר לשון האזנה,

ישעיהו היה רחוק אמר לשון שמיעה, ובוזה ניתן לפרש הפסוק שיר המעלות ממעמקים, ה' שמעה בקולי תהיינה אזניך קשובות שנראה לכאורה כפל לשון, שמעה בקול ותהיינה אזניך וכו',

אלא הפירוש, כאשר אנחנו עדיין רחוקים, ממעמקים, אז שייך לשון שמיעה, שמעה בקולי, וכאשר נתקרב, אז שייך לשון אזניך קשובות, לשון האזנה, וגם את הפסוק

בתהילים (קט"ז א') אהבתי כי ישמע יהוה את קולי תחנוני, כי הטה אזני לי,

וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה

בגמרא סוטה (י"ד ע"א), דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם, שנאמר, לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל,

ובמהרש"א שם, וקשה דהיאך קאמר שהיה מבקש לקיים המצות כדי לקבל שכר עליהן, הא אמרינן, אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, וי"ל, דהיינו במצוה שנתחייב בה כבר, אבל הכא, שעדיין לא בא לא"י ששם חיובה, והקב"ה לא רצה שיהיה חייב בהו, שפיר מצי לבקש משום קבול שכרן ודו"ק

וחשבתי לתרץ קושיית המהרש"א, שכאשר רצה משה רבינו לקיים מצוות התלויות בארץ,

רצה לקיים גם מצוות מעשר, ועל מעשר שפיר אפשר לבקש שכר,

ע"ב) שש דמעות הן שלש יפות ושלש, וכו', עי"ש.

* * * * *

מפתח ענינים פרשת האזינועמוד כג

ביאור ה' בדד ינחנו בספר עקידת יצחק

האזינו השמים, ותשמע הארץ,

וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה

עמוד כד

ביאור הכתוב כי מנגד תראה את הארץ ותקבל שכר ע"ד העקידה

* * * * *

ביאור ה' בדד ינחנו בספר עקידת יצחק

בספר עקידת יצחק (שער קג),

הכל היה גלוי וידוע לפני האל יתברך בתחלה, ואליו כוון בכל התלאות הרבות ההן, כמו שאמרנו, לא נמנע רצונו יתברך מעשות את כל אלה מתחלה ועד סוף, וכמו שאמר להלן (דברים לב, יא) "כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו".

יאמר, שכל הייסורין והרעות שהביא עליהם היה על דרך ההתלמדות כנשר יעיר קנו, והוא כנוי אל הבנים כאשר ירצה ללמדם לפרוח באויר, כי אז יכריחם אל הנפילה מהמקום גבוה אשר הקן שם כלפי הארץ, והוא במהירות התעפפותו ירחף עליהם ויטוש דרך מטה להקדימם ולקבלם על כנפיו ולישאם על אברתו קודם שיגיעו לארץ, כדי שלא יקבלו נזק החבטה, ובין כך ירגילו עצמם לפרוח מאליהן.

וכן הכוונה האלקית בכל אלו הרעות והייסורין אשר יעוררם בהם, לא היה אלא כדי ללמדם ולהודיעם דרך חיים תוכחות מוסר ולסוף הכל כי יפול קנו זה לא יוטל, כי הוא יתעלה סומך ידו לנהגם ולנהלם, עד

שלסוף יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו. וכמו שאמר (תהלים שם) מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון, וזהו ה' בדד ינחנו

ביאור הכתוב כי מנגד תראה את הארץ ותקבל שכר ע"ד העקידה

כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל (דברים לב נב), וברש"י מנגד, מרחוק,

ואפשר לפרש הלשון מנגד, עפ"י הגמרא הנ"ל, שאמר הקב"ה למשה רבינו מעלה אני עליך כאילו עשיתם, ומבאר במהרש"א בד"ה, ושנאמר לכן אחלק לו ברבים גו'. דהיינו אחלק לו שכר בכלל הרבים שבאו לא"י,

ודימה לו השכר הזה לשלל, שהוא דבר שלא טרח בו אלא אחרים עשאוהו כן תקבל שכר כאילו עשית על דבר שלא טרחת בו אלא אחרים שיבואו לשם, והוא כוונת הפסוק שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב ר"ל שש אנכי

על אמרתך אמירת התורה בעלמא בלא קיומה וטורח עשייתה כמוצא שלל רב שש על דבר שלא טרח בו וק"ל:

ביאור נאה ע"ד העקידה

דבר נאה ומתקבל יש בעקידת יצחק שער המאה דף קי"ד ע"ב, וז"ל, ולהמלצת זה הענין הנכבד מכל צדדיו, נזכור מה שנמצא בדברי הראשונים דבר, שאם שכוונוהו לדבר אחר, ארחיבהו ואכריע אותו להיותו משל נכבד לזה הענין שהיינו עליו.

אמרו, כי מלך אחד הטיל על שני אומנין ציור וכיור קירות היכלו, והמה קבלו עליהם, וחייבו ראשם לגמור מלאכתם ליום נועד, וחלקו מלאכתם לחצאין, זה נטל שתי קירות סמוכות וזה נטל שתיים כנגדן.

והנה האחד היה איש מהיר במלאכתו נזדרז אל המלאכה וכלה אותה טרם המועד אשר יעדו. והשני היה מתעצל טומן יד הולך ושובת, עד כי אפסו לו הימים עד בלתי השאיר לו תשע או עשור.

ויהי בראותו כי כלתה לו הרעה מאת המלך, חרד בלבו חרדה גדולה וצעק על חרפתו וכלימתו צעקה גדולה, כי ראה חבירו יוצא בשם ותהלה כשם הגדולים, והוא יהיה לקללה ולשנינה כאחד הנבלים. ובחזקתו ותעצומו בבכיתו וצערו צלל בעומק רעיוניו,

עשיית וילך יום כפור האזינו

ועלתה במחשבתו משיחה נפלאה מסוגלת לצחצח ולזכך האבנים, עד שיהיו מזוככים ונמרקים כעין נחשת קלל, וימהר לעשות אותה, ויקח את המסך ויפרוש בבית מזוית לזוית ולהבדיל בין מלאכתו למלאכת חבירו, וטח שתי קירותיו בטיח האומנות טיחה זכה ונקיה, יותר נאותה לפי המלאכה, ואחר כך שפסף אותה היטב וימשח אותם בשמן המשחה, עד אשר היו כמראות של זכוכית המקבלות המראות קבול נאות וחזק:

ויהי היום ויבא המלך אל היכלו לראות מלאכת עבודתו, ויבאו עמו כל גדולי מלכותו, וימצאו שתי הקירות אשר עשה האומן הראשון מעשה מפואר כל מלאכת חרש וחושב, וירא והנה טוב מאד, וישמח המלך עליו וצוה לתת לו שכר משלם.

וישאל גם את השני לאמר מה מלאכתך, ויאמר יבא אדוני המלך מעבר הוילון וביתה, ויעבור וירא והנה שתי הקירות חלקות ומצוחצחות מבלי שום ציור ופתוח, ויכעס עליו המלך לאמר מה עשית, וימהר האומן טרם תעלה חמת המלך, ויסר את המסך המבדיל בין שתי המלאכות, והנה כל הפתוחים והציורים אשר עשה עשה חבירו בשנתים ימים או שלש, כלם נתחקו כמו רגע בצחצוח הקירות אשר תיקן באופן נפלא מהיופי והנעימות שאין הפה יכולה לדבר, מלבד מה שהוכנו לקבל כל שאר הצורות והפתוחים אשר ישימו לפנייהם מזולת פתוחי הקירות אשר כנגדם, ממה שנמצאות פה היום ומאשר יבואו אחרי כן.

ויוסף המלך שמחה גדולה במלאכת הזאת האחרונה מבראשונה, וכל אשר עמו נפלאו מאד מהמראה, ויאהב המלך את האומן ויוסף את שכרו ויכבדהו וינשאהו מן הראשון:

ביאור הכתוב כי מנגד תראה את הארץ

לפי"ז אפשר לבאר היטיב, הלשון כי מנגד תראה את הארץ, כלומר ממול, ותקבל שכר על מה שלא עשית יותר ממי שכן עשה. כמו במשל שכשראו מנגד את המלאכה שאחר עשה, קיבל ע"ז שכר גדול יותר.

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל "מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161777 נייד 0527-616166
מייל y0527616166@gmail.com